

Patak Márta: Filmnovella

(pályázatunk 2. helyezett alkotása)

A sarokba eshettem, hanyatt, fejfelé neki valami szekrényfelének; még hallottam távolról egy darabig környezetem zajait, ám egyik pillanatról a másikra...

... tisztán előttem van a kép; amfiteátrum-szerű hatalmas betonépítményt képzelj magad elé. Sötét van, majd reflektorokkal megvilágítanak két szemközti pontot a legfelső lépcsőfokokon. Két ember alakja rajzolódik ki, amint elindulnak egymással szemben, légies könnyedséggel lefelé a lépcsőn. Akkor a tér, hogy nem is tudod, hova kapkod a fejed, látómeződbe nem fér bele egyszerre a két alak. Helyzeted meghatározhatatlan: hol szemből, hol felülről, hol pedig alulnézetből látod a képeket.

Az egyik magas, arányos testalkatú, jó közepkorú férfi, kigombolt kabátja alatt sötét öltönyt visel, egyik reflektorokkal megvilágítanak két szemközti pontot a legfelső lépcsőfokokon. Két ember alakja rajzolódik ki, amint elindulnak egymással szemben, légies könnyedséggel lefelé a lépcsőn. Akkor a tér, hogy nem is tudod, hova kapkod a fejed, látómeződbe nem fér bele egyszerre a két alak. Helyzeted meghatározhatatlan: hol szemből, hol felülről, hol pedig alulnézetből látod a képeket.

Lassan leérnek a legalsó lépcsőfokra, váltanak egy szemtől szembe pillantást, a férfi alig észrevehetően biccent a nő felé, és megindulnak azonos irányba, körbe a lépcsők mentén. Most már tisztán látszik, hogy mindketten zsákot húznak maguk után. Mikor találkoznak, a férfi erőteljesen bólint, szó nélkül kiserelik a zsákokat, majd leülnek egymás mellé a lépcsősoron. A nő még mindig ideges, szája szélét harapdálja, a férfi nyugodt tekintettel szemlélődik.

A következő pillanatban iszonyú robajjal öt-hat ember rohan le a lépcsőn, üvöltönek, ahogy a torukon kifér, de egy értelmes hangfoszlányt nem lehet kiragadni a lármából.

Aztán egy fél percre elsötétül minden, majd a lenti színpadra zöldeslila fényű reflektorok világítanak. Teljes zenekari felszerelés válik láthatóvá rajta, minden, ami kell. Egyetlen furcsa dolog az egészben, hogy öt-hat, vagy még talán tíz gitár is fekszik egymás hegyén-hátán. A hat ember szemvillanásnyi idő alatt a színpadon terem, s elkezd törni-zúzni a hangszereket, kivéve a gitárokat. Iszonyú látvány, ahogy dühödten csapkodnak, joggal hihetné, hogy a következő pillanatban egymást verik szét. Sem a dobokból, sem az orgonából nem maradt semmi, csak a gitárok sértetlenek. Ezek után, mint aki jól végezte dolgát, egymást társulva megróhamozzák a gitárhalmot, s mind-egyikük felkap egyet, s szétszóródnak a színpadon. Az egyik a „This Flight Tonight” kezdőakkordjait játssza, aztán a továbbiakban nem lehet semmit kivenni a csörömpölésből.

Ez így ment időtlen időnkig, nekem legalábbis úgy tűnt. Közben a férfi és a nő szó nélkül ült egymás mellett, ugyanabban a testhelyzetben, ahogy azelőtt.

A zenészek förtelmesen néztek ki. Mindenféle ruhadarabot magukra ágattak, amit csak el lehet képzelni, a legvadabb színösszeállításban. Egyikük teljesen kopasz volt, a fején sötétpiros csikok húzódtak, a többiek szakállt viseltek, borzas hajuk szinte derékig ért.

Váratlanul a kopasz ledobja gitárját, rátaPOS, s hangosan énekelni kezd: „All we are saying, is give peace a chance”. Mindannyian abbahagyják a zenélést, követik példáját. Leteszik a gitárokat, s lassan, a dal ütemére mozognak, majd megindulnak lefelé a színpadról. Egyre hangosabban énekelnek, de még mindig ugyanazt az egy sort. Arcuk átszellemült, mintha nem is a földön lennének. Egészen addig énekelnek, míg a férfi és a nő mellé nem érnek; ott elhallgatnak, leülnek, a kopasz oda-

megy e nőhöz, megcsókolja, majd leül ő is társai mellé.

Annakra lekötötte figyelmemet ez a furcsa jelenet, hogy észre sem vettem a közeledő két embert. Mindegyikük kezében pálinkásüveg volt.

Erosen tántorognak, az idősebbik rekedt hangon, csukladozva rázendít: „En vagyok a falu rossza egyedül...”, a fiatalabb — húsz-huszonöt éves forma monoton hangon, szintén csukladozva szavalni kezd: „Góg és Magóg fia vagyok én, hiába döngöttek kaput, falat...” Minden erejét megfeszítve formálja egymás után a szavakat, s annyira beleéli magát a versbe, hogy fuldokló zokogásban tör ki. Mire a végére érne, hirtelen összecsuklik, estében elkapja az öreg karját, s maga után rántja. Az nagy nehezen feltápászkodik, megpróbálja talpraállítani a fiút.

A lépcsőn ülők ezalatt még mindig ugyanabban a pózban, üres tekintettel bámulnak a semmibe. Az események közvetlenül előttük zajlanak, de nem vesznek tudomást róla.

A fiút közben sikerült félráncigálni a földről. — Gyere, komám — így az öreg —, ne törődj te semmivel! Nesze, van még pálinka! Igyál, majd jobb lesz, né féjli! A fiú elveszi az üveget, meghúzza, bele is borzong, s engedelmesen elindul az öreg után. Furcsa módon, mintha már egyikük sem tántorogna. Leülnek ők is a lépcsőre.

Aztán sokáig nem láttam semmit. Nem tudom, sötét volt-e vagy világos, de inkább sötét lehetett, mert ami ezután következett...

Próbáld elképzelni: vakító fényvel világítanak a reflektorok, most középről szemlélsz mindent, s csak annyit látsz, hogy emberek jönnek százával, ezrével. Transzparenszeket cipelnek, de nem lehet elolvasni semmit a feliratokból, s az egyre erősödő hangorkánból sem tudsz egyetlen szófoszlányt sem kiszűrni. Úgy érzed, mindjárt eltapos a tömeg. Amerre nézel, mindenütt ember, egymás nyakán, pupillád már-már gombostűfejnyire szűkült az erős fénytől. De a sokaság egyre csak özönlik.

Mikor az elsőik elérkeznek a legalsó lépcsőig, lehajtják fejüket, elhallgatnak, s leülnek. A többi száz meg ezer ugyanígy. Egyszeriben kialszik minden reflektor, teljes sötétség és csönd mindenütt. Kis idő múlva kigyullad egyetlen kékfényű lámpa, de csak árnyakat enged sejtetni a félhomályban. Aztán a fény fokozatosan felfelé irányul, s a legfelső sor egy pontján megáll. Feketeruhás alak emelkedik fel, majd elindul lefelé, a tömeg utat enged neki. Ahogy közeledik, és a fény megvilágítja, látom, hogy reverendát visel. Mikor leér, fölmelegy egyenest a színpadra.

Es ettől a pillanattól kezdve én már megszűntem létezni. Én voltam egyszemélyben a pap, a kopasz zenész, az öltönyös férfi, a részeg, a transzparenszeket cipelő... Nem voltam sehol, mégis minden emberben benne voltam, s mikor a pap elkezdett beszélni, száz fülel hallottam, s ezer hangon szóltam:

„Ez Jézus Krisztus kinyilatkoztatása, amelyet az Isten adott neki, hogy közölje szolgálival mindazt, aminek hamarosan meg kell történnie, és amelyet angyalával elküldve kijelentett szolgáinak, Jánosnak. Ő pedig bizonyosságot tett az Isten ígéjéről és a Jézus Krisztus bizonyágtételéről; mindenről, amit látott. Boldog, aki felolvassa, és boldogok, akik meghallgatják ezeket a próféta i geket, és megtartják azt, ami meg van írva bennük; mert az idő közel van.”

— „Mert az idő közel van” — mondtam, de nem reagált senki a kijelentésemre. Mindenki csak ült magábaroskadtan, nem figyeltek, s én egy óvatlan pillanatban kíséltam a nyolcadik emeleti ablakon.

HÍREK

A megyei egyetemi-főiskolai rétegtanács február 12-én tartotta meg legutóbbi ülését.

Az ülés első napirendi pontjaként Kmetykó Lajos tartott tájékoztatót a felsőoktatási KISZ-szervezetek vezetői részére szervezett regionális képzés tapasztalatairól. Elmondotta, hogy a vezetőképző alapvetően betölti hivatását, célkitűzéseit meg tudja valósítani. A további feladatokról szólva Kmetykó Lajos megállapította, a jelenlegi elméleti jellegű képzést a jövőben egy sokkal gyakorlatibb képzésnek kell felváltania ahhoz, hogy valóban közkinccsé váljanak az itt elsajátított ismeretek.

Kiss Barnabás, az egyetemi-főiskolai rétegtanács elnöke az országos ifjúsági parlament munkájáról tartott beszámolót, ismertette a legfontosabb tapasztalatokat, valamint az új támogatási rendszerrel járó fő feladatokat.

A téli EFO-tábor munkájáról Lehoczky Pál, a SZOTE KISZ-titkára számolt be, megállapította, hogy annak legfontosabb kérdése, hogy a KISZ KB felsőoktatási napirendi vitája, az ifjúsági parlamentek értékelése és az új támogatási rendszer jellemzőinek ismertetése volt.

A közelgő Forradalmi Ifjúsági Napok rendezvénysorozatának időpontjait és megbízott szervezőit Szilágyi János, a rétegtanács titkára ismertette, majd tájékoztatót tartott a megyei pedagógus és diáktanács munkájáról.

Ezt követően dr. Juhász Gábor ifjúságpolitikai felelős javasla-

tot terjesztett elő a központi ifjúsági alappól 1982. évre biztosított kedvezményes útdíjjegyeknek elosztásáról, melyet a rétegtanács tagjai módosítás után elfogadtak.

Szilágyi János tájékoztatót tartott az előadói iroda működéséről. Az előadói iroda a szegedi felsőoktatási intézmények marxista tárgyúakat oktató tanárait, az MSZMP Csongrád megyei bizottsága, az MSZMP megyei Bizottsága Oktatási Igazgatósága, valamint a KISZ Csongrád megyei Bizottsága munkatársait fogja össze azzal a céllal, hogy intézményeink politikai vitákhoz, vezetőképzőkhöz és eszmélet-ideológiai munkájához felkészült előadókat biztosítson. Az iroda munkájába bekapcsolódó előadók névsora és a választható témakörök jegyzéke az intézményi KISZ-bizottságokon megtalálható.

qu nem egyenlő kv

Jegyzetek Fábri legújabb filmjéről

Orkény István Requiem című kitűnő novellájából Fábri Zoltán Requiem címmel rossz filmet forgatott. Egy film értékeit, minőségét nem a feldolgozott művel való összehasonlítás méri, az Orkény-írásra csak a hibákat feltárandó hivatkozom.

Egy filmalkotásnak megvan az az előnye (hátránya) egy irodalmi alkotással szemben, hogy minden és mindenki egy adott konkrét, valóságos formában jelenik meg. Amíg tehát az írónak „elhihetünk” bármit (a szép szó olvastán például ki-ki maga konkretizálhatja, avagy a maga elvontságában viheti tovább a szépség fogalmát), addig a filmnek csak azt hisszük el amit látunk. Nem lehet ezért a film deklaratív, informatív, nem jelenthet ki semmit sem párbeszéd, sem belső monológok, sem narráció útján, amit saját képihangulati világával nem igazol.

Új filmjével Fábri ezt figyelmen kívül hagyja, s ezzel nagy hibát követ el. A jelenetek gyakran csupán a monológok illusztrációjává válnak, s a szemlélet-és stílusvesztés miatt még annak is hiteltelének. Végül is az egész műről elmondható, hogy nem transzformálta filmmé a no-

hitelesített. Míg a novella (éppen a konkretizálás híján) ránk bízhatja a mélyebb lélekelemzést, indítékfogozást, addig ez a realizmus köntösében jelentkező film ezt nem teheti. Adós marad az igazi emberi arcok, reakciók és gesztusok ábrázolásával, csupán Gálffy László (Pelle) és Kálmán György (Kari) nyújt többet kiábrándítóan semmis és semleges paneleknél. Balázsovits Lajos (Hannover) figurája tisztázatlan vagy rosszul értelmezett, ezért csak vergődik.

A film (a novellától eltérően) nem Hannoverről hanem Nettiről szól (ne tévesszen meg bennünket, hogy a filmben megjelenik az a Hannover, aki a novellában „csak” minden szereplőben benne él). Ez még nem lenne baj, ehhez az alkotónak joga van.

Vélhetőleg Fábri nál Netti az életerőt, a nőiséget, a természetet volna hivatott jelképezni, sőt a Nőt. Ehhez azonban egy tiszta és teljes nőiség léleklében, morálban, viselkedésben és persze eredendő hiteles, belülről sugárzó szépségben való megjelenésre volna szükség. Ennek ábrázolására azonban a rendező nem talál eszközöket; illés

veillát, csupán lefordította (nyersfordítás!) képekre és hangokra. (Más kérdés, hogy a tulajdonképpen csak belső monológokból és az író leírásából álló novella filmesíthető-e egyáltalán.)

Szemlélet- és stílusvesztésről írtam. Nos, a film szinte betű szerint hű akar lenni az írott anyaghoz. Csak hogy: nem tud, vagy nem akar száraz lenni, így Orkény „tömör”, „szikár” írásába helyébe a film szépelgő ltrizálása lép. Ettől aztán az egyensúly megbomlik, s művésziileg katasztrofális dolgok születnek. Egy példa a káros „lányítás”-ra: Midőn a Dunaparton a még csurimvizet meztelen Netti a talpig felöltözött Hannover nyakába ugrik (s ez sok helyütt, erősit még a film) Netti nem több egy enyhén nimfomániás leánynál, aki ki tudja miért (többek közt) gátlásos fiatal emberek gátlásait hivatott oldani.

A film címe — Requiem — feltehetőleg arra utal, hogy a néhány Hannover István (volt mozgalmi vezető) szerelmének (Netti) és börtönbeli tanítványának (Pelle Gyula) találkozása, Nettinek a Pelle Gyulában megtalált „hannoverséggel” való szeretkezése állt emléket a börtönben agyonvert Pistának.

Csak hogy: a szerelmi (nem) aktus a filmben nem válik a megemlékezés aktusává, sem Netti megtisztulásának aktusává (mes kell tisztulnia, hisz elárulta a Szerelmet, s ezért a tisztulásért is áldoz, nem csupán Istvánért). Nem válik azzá, mert a hozzá vezető út lélektanilag nem

György kamerájára, s néhol más giccscsúzába menő mesterkélte beállításokra, lassításokra hagyatkozva csupán Netti pusztá testét mutatja fel.

Nem számol viszont azzal, hogy ez az eszköz csak akkor lehetne (lehet-e egyáltalán?) elégséges, ha a vásznon maga az Ember jelenne meg, az az egyetlen, aki a Föld minden lakójának a Szeptet jelenti. Erre viszont nem csak Frajt Edit alkalmatlan; a próbálkozás eleve meddő. Marad tehát egy gyakran pucéran megjelenő fiatal lány, aki nem jelent többet önmagánál.

„Egy szép női test több önmagánál, mint ahogy a tenger se csak víz” — állítja Hannover, s ő teheti, hisz ekkor mindenki szabadon asszociálhat a saját szépítményére.

Még egy példa arra, milyen veszélyes, ha a stílus pontatlan.

Orkényhez méltó lelemény, hogy a félig agyonvert Hannover a cella kövén verseket (sőt, egy egész Orkény-egypercest!) motyog, s ez Orkényi ironiával, groteszkben előadva megrázó lehetne, de a film „költői” realizmusában egyszerűen nevetséges.

Az átgondolatlanság, a hangnem és stílus helytelen megválasztása, a szituációk és jellemek hiteltelensége oda vezet, hogy a Requiem címet a film nem, csak a felhasznált novella címe igazolja.

Mindezek fájdalmas telefedezések hiszen rossz filmet nézni nem öröm, de különösen fájdalmasak azzal az alkotóval kapcsolatban, aki még nem olyan régen olyan mesteri filmeket forgatott (szintén irodalmi alapanyagból), mint a 141 perc, vagy az Ötödik pecsét.

UPOR LÁSZLÓ